

Orosz István

A nemzeti emlékezetről, az Ady Akadémia ürügyén*

Tisztelt Miniszter Úr! Tisztelt Akadémia! Kedves Vendégeink!

Semmiből születünk, mint a világmindenség, s eddigi kilenc évünk bajlódás volt anyagi gondokkal, nehézségekkel. De élünk és működünk, mert szükség van ránk. Szükség van arra, hogy az a néhány tucat, határokon túli magyar értelmiségi, pedagógus, közgazdász és orvos, aki 10 napon át élvezheti Akadémiánk és a Segítő Jobb Alapítvány vendégszeretétét, meggyőződjék arról, amit Györffy István jeles néprajztudósunk egy világégés hajnalán, szembeszegülve ordas eszmékkal már 1939-ben hirdetett: „a magyarság nem a test, nem a vér, hanem a lélek kérdése”. A léleké, amelyet nem lehet határokkal, védővámokkal, nyelvtörvényekkel részekre szabdalni, mert Zoboralján ugyanúgy magyar, mint Kalotaszegen vagy a Kiskun-ságban.

Tamási Áronnal kérdezhetjük: „valljuk-e és hirdetjük-e azt a szellemi közösséget, amely a világban szétszórta élő magyarokat egybekacsolja és egy lelki impériumban egyesíti?” Igen! Hirdetjük és valljuk. Nem azért, hogy naponta siránkozva felelmeletjük a nemzettest csonkulását a trianoni békediktátumban — szavunkra akkor is gyanakodva reagál a világ, ha százszor igazunk is van — hanem azzal, hogy nem beszélünk, hanem cselekszünk, hogy lehetőséget, fórumot teremtünk a szellemi közösség erősödéséhez, e lelki impérium megteremtéséhez. Az Ady Akadémiának immár csaknem egy évtizede ez a legfontosabb célja. *Fórum vagyunk, a magyarság szellemi egységének fóruma.* Foglalkozásainkon, még ha azok az élettudományok, közgazdaságtudományok körébe vágnak is, mindig szó esik arról is: milyen eszközökkel lehet erősíteni a határokkal elválasztott magyarság szellemi egységét, összetartozásának tudatát. És nagyon kérem, senki ne értse félre Tamási Arontól választott jelmondatunk lelki impérium kifejezését. A lelki impérium nem jelent semmiféle magyar szupremáciát. Mi a világban, főként szűkebb világunkban, a Kárpát-medencében békében akarunk élni mindenkivel, nem akarjuk újraszabni a határokat, de engedtessek meg nekünk, hogy egységes magyar nemzetként élhessünk határokon belül és kívül. Ez a magyar impérium a világ legbékésebb szellemi közössége, ha nem vonják kétségbe azt a jogát, hogy közösségként élhessen.

Önök is jól tudják, hogy az összetartozás legfőbb kifejezője és eszköze a nyelv, de legalább annyira fontos a hagyományok közössége és e közös múlt, amely a *nemzeti emlékezet* révén teremt egységet. Aligha véletlen, hogy az egy-

nyelvű, egymúltú nemzetállamok bűvkörében élő szomszédaink e területek ellen indították a legelerősebb támadásokat.

Az ezredforduló nagy jubileumai: a honfoglalás 1100 éves évfordulója, vagy az államalapítás közelgő millenniuma az egész magyar népközösség figyelmének középpontjába állítják a nemzeti emlékezet fontosságát. E nagy évfordulókhoz járul ebben az esztendőben az 1848–49. évi polgári forradalom és szabadságharc 150. évfordulója is. Ez utóbbi alkalmat nyújthatna arra, hogy saját népünk emlékezetét megpróbáljuk legalább egyeztetni szomszédainkéval.

A magyar lelki impérium, többek között azzal is alakulhat ki, ha közös a Magyarországon, Szlovákiában, Romániában és minden utódállamban élő magyarok nemzeti emlékezete. A kérdést azonban — sajnos — úgy kell feltenni: meg van-e a lehetősége a határon kívül rekedt magyar testvérünknek, hogy ugyanúgy emlékezzen őseire, mint az anyaország lakója? A magát a nagy-morva birodalom örökösének tekintő országban lehet-e Árpádot honszerző-honalapítóként tisztelni, ha a tankönyvekben máig is az olvasható, hogy a honfoglalással a barbár magyarok akadályozták meg a nagy szláv birodalom fennmaradását? Avram Jancu szinte egekig emelkedő szobra alatt lehet-e arról elmélkedni, hogy 1848–49-ben egyszeri nagy akarással mi magyarok mutattuk meg a világnak, hogy egyidőben nemcsak a rabság, de az avított társadalom bilincseit is szét tudjuk törni, hogy a magyar nemesség életében először felül tudott emelkedni önös érdekein? Tudtuk, hogy különféle ideológiák a tényeket eltérően értékelhetik, de azt hittük, hogy a tényeket legfeljebb elhallgatni lehet, de nem megváltoztatni. Az tény például, hogy Magyarországon és Erdélyben a magyar, szlovák, román, szerb, horvát jobbágyokat egyaránt a magyar nemesi követekből álló országgyűlés szabadította fel. Nem császári pápens, miként a román gyerekek máig is tanulják, hanem Erdélyben az uniót is kimondó kolozsvári országgyűlés. Ha az uniót a román történelmi emlékezet károsnak tartja, el kell tagadni a nagy társadalmi tetteket is, ha azok együtt szerepeltek az unióval?

Kérdések, amelyekre kellene, de máig sincs válasz. A modern korban a Kárpát-medence népei között ideológiai manipulációval kialakított lövészárkok, mintha az egyre távolabbi múltba vetülnének vissza.

Ha azt kérdezik tőlem, milyennek kell lenni a mi közös nemzeti emlékeztünknek, egyetlen szó lehet a válasz: igaznak. Olyan igaznak, amely nemcsak a szépre emlékezik, nem ment fel az elkövetett hibák alól, nem válogat a múlt tényei között, de megkívánja, hogy mások, a minket körülvevő népek emlékezete se legyen szelektív jellegű.

Tisztelettel kell tudomásul vennünk, hogy 1848. május 15-én a balázsfalvi réten tartott nagygyűlés minden román számára szent napja a nemzeti emlékezetnek, noha a nagygyűlés unióellenes volt s a magyar kormány elleni fegyverkezésre szólította fel Erdély román lakosságát.

Az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc, amelynek során tragikusan szembekerült egymással a Kárpát-medence magyar és nem magyar lakossága, 150 év elmúltával megérdemelné, hogy szomszédainkkal közösen ejtsünk szót erényeiről és hibáiról, hogy megpróbáljuk a nemzeti emlékezeteket legalább szembesíte-

* Elhangzott az Ady Akadémia megnyitóján, 1998. aug. 17-én, KLTE, Debrecen

ni egymással. „Vajha a gyűlölet és az ellenszenv helyét egyszer már a szeretet és együttérzés nemesebb érzetei váltanák fel — írta Orbán Balázs — mert akiket elválaszthatatlanul összekötött a sors, azok a közös jólétet csak összetartozásban találhatják fel, mert a népek hivatása nem egymás gyűlöletében, hanem egymás szeretetteljes támogatásában található meg a megoldás”. Mindez jámbor óhaj marad, ha a Kárpát-medence népei továbbra is más-más 1848-ra fognak emlékezni.

Az Ady Akadémia a maga szerény és korlátozott eszközeivel szeretne hozzájárulni az 1848-cal kapcsolatos közös magyar emlékezet erősítéséhez, de az Orbán Balázs által 120 évvel ezelőtt megfogalmazott óhaj kiteljesedéséhez is.

Tisztelt Akadémia!

„Történelmünk nem logikára oktat”. — írta Illyés Gyula hat évtizeddel ezelőtt. Vele csaknem azonosan fogalmazott a mártír sorsú Szerb Antal, akinek magyarságát a vér alapján vonták kétségbe szörnyszülött ideológiák hazai bérencei. „Akik Magyarországon logikusan gondolkodtak, mindig kétségbeestek. *Itt a remény a reménytelenségben van*”. 150 évvel ezelőtt, 1848–49-ben a kétségbeesés méltósága jellemzett bennünket reménytelenné vált harcunkban. Nemzeti emlékezetünk e méltóságát egyetlen szomszédunk sem vitathatja el tőlünk. Mert ismét Illyéssel szólva 1848 is „arra oktat, s benne ez a vigasztaló és magasztos, hogy (a) nemzetek életében olyan fogalmaknak is van értelme, mint bátorság, merészség, ideákhoz való ragaszkodás”.

1848 legmagasztosabb ideája a polgári Magyarország volt. A magunk szerény eszközeivel mindannyian tegyünk meg mindent annak érdekében, hogy az a szellemi közösség, amelyet magyar nemzetnek nevezünk, bármelyik országban, államban éljenek is tagjai, e nagy eszme megvalósításán munkálkodjék. Hogy egyszer már reményünk ne a reménytelenség legyen.